

SOSYOKÜLTÜREL DEĞİŞİM VE GÖÇ ÇAĞRIŞIMLARI: MUSTAFA KUTLU ÖYKÜLERİNDE YOLDA OLMAK

Doç. Dr. Fatih ARSLAN

Öz: İnsanlık yeryüzünün adı olduğundan beri sürekli bir hareket içindedir. Çeşitli sebeplerle yer değiştiren ya da değiştirmek zorunda kalan bireyler gittiği her coğrafyada yeniden var olma yeniden adını konumlandırma çabasına girmektedir. Genellikle köylerden, kırsaldan kentlere göç şeklinde olan bu eğilim, aslında iki tarafı memnun etmemektedir. Kentliler köylüleri, köylüler kentlileri kabullenmemiştir. Adı kısaca göç olan bu tek taraflı akış günümüzde az da olsa karşı göçlere de yansımıştır. Sosyal, ekonomik hangi sebeple olursa olsun bir toplumsal kırılmadır.

Toplumsal değişimlerin yansıdığı, yansıtıldığı pek çok etki alanından bahsedebiliriz. Edebiyat da bunlardan birisidir. Türk toplumunun özellikle 1950 sonrası erken sanayileşme döneminde baş başa kaldığı kırsal göç pek çok edebiyatçı için bir içsel temadır. Öyküsünü büyük oranda değişim, başkalaşım, değerlerden uzaklaşma temeline oturtan Mustafa Kutlu da ister istemez bu kavramı yaşamış, değerlendirmiş, yazmış; ilk öykülerinden son yazdıklarına kadar bu coğrafyanın insan profilinin olumsuz olarak gördüğü kentsel akış üzerinden yorumlamıştır. Kutlu'nun geleneksel yapının bozulması üzerinden yorumladığı göç, aslında hiçbir mazet kabul etmeyen, anlamsız, temelsiz bir eylemdir. Olgunlaşmamış zihinler için cazip bir niyet olarak durması da onun bu genel yapısını değiştirmemiştir. Kutlu öyküsü bir yol öyküsüdür. Varacağı yer olmasına rağmen kimsenin tam olarak nereye ulaşacağını bilmediği bir öykü.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, sosyokültürel değişim, hikâye, kent, yol, göç

ASSOCIATIONS SOCIOCULTURAL CHANGE AND MIGRATION: BEING ON THE WAY TO MUSTAFA KUTLU STORY

Abstract: Since humanity is the name of the earth, it has been in a constant movement. Individuals displaced or forced to change for various reasons are struggling to re-exist in every geography where they are going. This tendency, which is usually in the form of migration from the villages to the cities in the countryside, does not actually satisfy the two sides. The urban people did not accept the villagers and the villagers. This unilateral flow, whose name is briefly the migration, is also reflected in the opposite migrants today. Social, economic, whatever the reason, is a social break.

ORCID ID: 0000-0002-9231-1820

DOI : 10.31126/akrajurnal.429207

Geliş tarihi: 31. 05. 2018 / Kabul tarihi: 04. 09. 2018

*Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

We can talk about many domains of influence that social changes reflect and reflect. Literature is one of them. The rural immigration, which the Turkish community has had in the early industrialization period especially after 1950, is an internal theme for many writers. Mustafa Kutlu, who based his story on the basis of change, metamorphosis and distancing of values, did not want to, lived, evaluated and wrote this concept. From their first stories until their last writings, interpreted this urban geography through the urban stream that the human profile viewed as negative. The migration that Kutlu interprets through the deterioration of the traditional structure is a meaningless, unfounded act that does not accept any excuse. His temptation as an attractive intention for immature minds has not changed his general structure. A happy story is a story. A story where no one knows exactly where to reach, even if there is room to be.

Key Words: Mustafa Kutlu, sociocultural change, story, city, way, migration.

Giriş / Yol Üzre...

Süreli ve sürekli bir hareket hâlindeyiz. Mecburiyetler, idealler, hürriyetler, niyetler vs. bir şekilde bizi yolda olmaya/kalmaya çağırıyor. Göç kelimesi ise biraz daha bir zorunluluk hikâyesi gibi. Sanki insanın arzusu değil mekânın bir dayatması... İnsanların çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri terk edip farklı yaşam alanları bulmalarına, oluşturmalarına göç, göçmek diyoruz. Niyetsiz bir eylem olduğu ölen kişiler için kullanılan "göçtü" ifadesinde mülhem. Göçlerin en biçimsiz dayatmalarından biri modernleşme takıntısının sahte mutluluk vadeden eylemi olan köyden kente göçtür. Kentleşme ve Türkiye kentleşmesi (Güreşçi 2010: 51) kavramı bambaşka bir olgudur. Özetle köyden kente göçün en büyük nedeni sanayileşmedir. Önemli bir sosyal ve ekonomik sorun olsa da hâlâ önü alınamayan bir kısır akıştır. Sanayileşmeyle birlikte köy ve kent birbirinden tamamen ayrılmış ve her biri farklı hayat biçimlerini anlatan sosyolojik olgular olarak düşünülmeye başlanmıştır. Köy hayatı "... tabiatla iç içe tarıma ve hayvancılığa dayalı bir yaşam tarzını ifade ederken kent; ahlakın, sanatın, felsefe ve dini düşüncenin geliştiği çevre" (Coşkun 2010: 379) olarak yorumlamıştır. Rousseau'dan Voltaire'ye ve bizdeki pozitivist/sanatçı, aydınlara kadar etki hep tabiatın/köyün mutlu kentin kahrediciliği biçiminde olsa da vazgeçilmez bir uyuşturucu gibi kent kendisine sürekli müptelalar yaratmıştır. Artık kent, kentli kimliği çok imrenilen bir tavır değildir. Hele ki bizim gibi ne kadar büyüse de üçüncü dünya kimliğinden sıyrılmayan toplumlarda hâlâ şehirlerde yükselen beton/çelik yapıları modernliğin kutsal yunakları olarak pazarlanmaktadır.

Mustafa Kutlu hayatının her döneminde içsel bir sızı olarak göç hikâyelerini ister estetik boyutta isterse reel anlamda tutmuştur. Kutlu'nun göç öyküleri daima yutkunan ve yüreğindeki taşı kurutamayan bir iç çekidir. Şehri ve köyü algılayışı çok da farklı değildir bu sebepten: "*Hız ve hazzın cendresine sıkışan insan esasen metropolde yalnızdır. İnsanlarla ünsiyeti olmadığı gibi tabiatın da uzak kalmıştır. Oysa taşra böyle değildir. İnsan ilişkileri sık,*

sürekli ve içtendir. Doğana gerçekten sevinilir, ölene kalpten üzülmünür. Vakit dar değil, vardır. Cenazeye veya düğüne yasak savar gibi gidilmez. İnsanlar vakti sadece kendisine ayırmaz. Ağaçla, çiçekle, böceklerle, su ile arkadaşlık kurulabilir. Kainatın kitabını okuyabilir.” (Kutlu 2013: 7). Zaman ve zamansızlık yoğun lirik yüklemelerle Kutlu'nun kent-köy ikliminin belirtecidir. Bütün öyküsünü âdeta bu cümlelerin etrafında bir koza gibi örür. Nefes, ışık, hayat olan bir kozadır bu. Boğan, zorlayan, daraltan değil. Temelde insani değişimlerin mekânsal göçle gerçekleşmesi, kentin bir değer giyotinine dönüşmesi dramatiktir. Ruhumuzu tarttığımız mekânın baskın yapısı göçün trajik boyutlarını daha da arttırmaktadır. Özellikle fabrika ayarları estet, lirik, nahif olan sanatçı yüreklerinde kırılma bir küsmeye aparatının ötesinde bir yer travmasına kaymıştır.

Adım Adım Kente / Kutlu'da Mekânyıkım

Temelde insanları kendi topraklarından koparan büyükşehirlere, hatta bazen başka ülkelere göçe mecbur kılan en önemli sanal etki büyük oranda ekonomiktir. Geçim sıkıntıları, toprağın verimsizleşmesi, sınırlı iş imkânları... vb. insanları şehre çekmektedir. Sanayileşme ile birlikte tarımda makineleşmenin başlaması ve toprağın insan gücüne olan ihtiyacının azalması da etkilidir. Belirgin sebepler ayrıca rahat, sosyal yaşam gibi popkültürün de kışkırttığı bir kandırmacayı da tahrik etmiştir. Kutlu'nun eserlerinde de kahramanlar çoğunlukla yoksulluk yüzünden göç ederler ama aslolan kentsel değişimin insani, insancıl değişimi neden zorladığı sorusudur. Sadece yer değiştiren insan değildir dolayısıyla, insanlıktır. *Rüzgârlı Pazar* öyküsünde ekonomik yetersizlikler yüzünden göçe mecbur kalan kahramanlara yer verir ve iç sesleri kurgu kahramanlarıyla aynileştirir: “*Recep Efendi de aynı yolun yolcusudur. Duran'ın ardi sıra iki kız daha sükün edince çobanlık doyurmuyor bunları. Hem artık devir de değişmiştir. Büyük şehirlerin taşı toprağı altın ya; yahu bir yanı gerçek bu lafın, bazıları yükü tutuyorlar. Akıl sır ermez yani; elifi görse mertek sanacak, okuma yazma bilmeyen adamlar mal mülk sahibi olmaya başlıyorlar. Köyde bunların vaziyeti, saltanatı bire bin katılarak anlatılıyor. Dinleyenlerin iştahı kabarıyor, köyün nüfusu git gide azalıyor.*” (Kutlu 2004: 13-14). Aslında şehir varlık sebebini bir mekân iştahıyla oluşturmaktadır. Doymak adına bir araya gelenler yeni açların da sofraya oturma niyetini tahrik etmektedir. Kazanma arzusunun hiçbir insani nitelik taşımadan gerçekleşeceğine inanmak bütün değerleri alt üst eden bir yapıdır.

Türkiye'de köylerden kentlere göçün yoğunlaştığı dönem 1950'lerdir. Bu yıllarda ülke büyük oranda siyasi, ekonomik ve sosyal bir değişim sürecine girmiş ve köylü nüfus çözü(l/n)meye başlamıştır. Dünyada da “...geç sanayileşen toplumlarda yüzyılın ikinci yarısına damga vuran gelişme, köylülüğün

çözülmesi ve topraktan kopan insanların kentsel alanlara” (Kıray 1998: 184) temelsiz, köksüz göç etmesidir. Göç, henüz olumsuz algılanmamaktadır. Ancak sonrası tamamen kontrolsüz ve plansız yapılanma, çarpık yerleşme, arabesk kültür girdabıdır. Bu dönemde “Göç ile birlikte kentlere doluşan Türk toplumu, bir türlü kentleş(e)meyerek hızlı ve karmaşık bir kültürel çözülme ile karşı karşıya kalır... kent insanlarına göre göçmeler, kentteki köylülerdir.” (Aydın 2016: 13). Eksik, tamamlanmamış bir ara kültür, yama bütün kentlerin olduğu kadar Türkiye kentlerinin de problemidir: “Geçen zaman içinde göç göçlükten çıktı, bir sel olup aktı ve bütün metropollerini işgal etti. Herhangi bir disiplin, gelenek, denetim, eğitim görmediği için ‘başına buyruk’ hale geldi.” (Kutlu 2013: 7). Şehirde olmaya rağmen çoklu yaşama kültürü almamış yani ‘şehirli’leşememiş insanların hayat hikâyeleri Kutlu için ne çok anlatılacaktır. Göç etmesine rağmen köyün ve kentin değerleri arasında kalan, her ikisi de artık olmayan bir melez mekân-insan tip ortaya çıkmıştır. Artık mecburiyetler sadece kültür isyanına dönüştüğü için şehirleşemeyenler, şehri kendileştirmiştir. En azından insan değerleri farklılaşmasaydı tesellisi sıklıkla öykülerin alt yapısına sinmektedir. Hatta öykülerde toplumsal yapı, âdeta göç öncesi-göç sonrası olacak şekilde derin katmanlara ayrılmıştır. Değer-değersizleşme artık iki mekânı da yaşamak kavramından uzaklaştırmıştır.

Sanayileşme sonrası birden kentleşme köylüleri kentlere yöneltmiştir. Köy ve köy yoksulluğuna karşı kentlerdeki yeni iş sahaları ve sosyal fırsatlar genel bir cazibe oluşturmuştur. Bu tek taraflı akış hâlâ büyük oranda devam etmektedir; hatta artık tükenmiş köy yükü başka bir boyuta geçerek kentten kente göçe kaymıştır. Göçlerin çoğunun plansız ve kontrolsüz bir şekilde olması aslında fiziksel olmasa da psikososyal bağlamda sürekli bir aradalık hissi yaratmaktadır. Genel kanı kısa zaman içinde kentlerin dev köylere dönüşeceği-ğidir. “*Köylülükten kurtuluş*” terimsel olarak bizim toplumumuzda çok farklı anlamlar taşımaktadır. Genel ötekileşme eğilimi “*köylülük*” imgesine yüklenen değer ve anlamlara alakalıdır. 1970’li yıllarda köyden kente göçler hız kazanmıştır. Kutlu öyküsü, bu yadsınamaz gerçekliğin farklı biçimlerini yansıtır: “*Türkiye’de yaşanan toplumsal değişme, şehirleşme olgusu ve göç beni sürekli meşgul eden konuların başında gelmektedir.*” (Kutlu 2013: 7) biçimindeki ifadeleri yazarın öykü tepkimelerine oldukça yakın akisler bırakmıştır. Öykülerde bu arada kalmışlığın duyuşsal, fiziksel yansımaları kahramanlar aracılığıyla anlatılmıştır. *Tufandan Önce* öyküsünde bu yarım ve yarıda kalmışlığın trajikomik yanları anlatılmıştır. Göç olmuş hayatlar; kendi topraklarından, bildikleri yaşamdan kopup daha iyi bir yaşam umuduyla kentlerde ‘köylü’ olarak yaşamaya devam ederler, yeniliklere ayak uyduramazlar: “*Köylümüz sedire, mindere oturma alışkanlığını terk edemediği için sandalyeye dahi bir bacağını altına alıp yan oturur. Ve tabii bu durumda dengeyi*

tutturamadığından bir veya iki sandalyeye daha ihtiyacı olur. Hamo Dayı da koltuğunun altına bir sandalye daha çekmiş.” (Kutlu 2003: 126). Türk edebiyatında göç kavramı bütün sanat dallarını etkilemiştir. Ancak en yoğun izleksel işleme roman ve hikâyede söz konusudur. Kısmi bir bilinçlenme olarak edebiyat en güncel olana kendince cevaplar bulmaya, en azından sorunu dillendirmeye çalışmıştır.

Yaşadığı dönem ve yerler söz konusu olduğunda Kutlu'nun bu sosyopsikolojik durumdan etkilenmemesi pek de mümkün değildir. Yaşadığı yerler kent sancısının yakın tanıklarındır. Kişiliğindeki köylü-kentli duyumları ve bunların mevcutla çelişkisi anlatma sebeplerine yenilerini katmıştır. Mustafa Kutlu, Türkiye'deki sosyo-kültürel değişimleri bizzat yaşayan, duyan ve duyumsayan Kutlu, bu değişim macerasını bizzat gözlemleyerek yazmıştır: *“Bu İstanbul hevesi gençler için başlangıçta bir büyük macera, âdeta bir kendini ispat vesilesiydi. Sonra sonra bir başka hayatın, köylerde kağşayıp gevşeyerek iyicene fukaralığa bürünen köhne yapıdan uzaklaşma; yeni ve zengin bir geleceğin kapısını aralama sevdasına dönüştü. Geçimi kıt dağ köyleri süratle boşalıyor, İstanbul'a yerleşenlerin zenginliği dillerde dolaşıyordu.”* (Kutlu 2001: 96). Köy-kentli kavramına âdeta sosyolojik bir cevap olan *Beyhude Ömrüm*'deki bu satırlar bizim toplumumuzdaki şehirleşme kavramının diğer ülkelerde benzeri olmayan bir yapıyla gerçekleştiğinin açık bir kanıtıdır. İnsan göçünden çok bir umut göçüdür görünen. Böyle olduğu için de acımasız, kanunsuz, katı vs. bir zenginleşme eğilimi taşımaktadır. Sadece emek değil umutlar da yer değiştirmektedir. Sadece madde değil her türden sosyal baskı için de kalabalığa, kente karışmak idealize edilmiştir. *Kapıları Açmak*'ta Kemal Zehra'yı, *Beyhude Ömrüm*'de Şahin Hediye'yi İstanbul'a götürür, kaçıtır. Ülke içine kaçış bu türden sebeplerle olurken yurt dışına kaçış genellikle ekonomik yetersizliktendir: *“Adam Kanada'ya gitmiş. Bir yolunu bulup gitmiş işte. Bizim millet bir yerlerden yırtmak için dünyanın öbür ucuna gidiyor.”* (Kutlu 2005: 211). Göçmek ve kaçmak farklı seviyelerde/biçimlerde olsa da amacı aşağı yukarı aynıdır. Uzaklaşmak. Göç kurgusal boyutta bakıldığında da metne hareket katan bir eylemdir. Okuru sürekli bilinçli, dingin tutar. Metinsel dikkat mekânsal dikkate dönüşür. Bütünsel boyutta yeniden bir kurgu inşasıdır ve yazarın elini güçlendirir. Kahramanların sıkıştığı anlarda bir kaçış imgesi olarak yerini değiştirmesi de bu temel sebebe dayanır. Sınırsız maddi imkânlar, olanaklar sınırlı bir dünyayı önce şaşırtmakta, sonra cezbetmekte ve sonrasında da kendi rüyasına çekmektedir. *Kapıları Açmak*'ta önce terk edilmiş birkaç bağ satılır şehirliye. Daha sonra beton evler kurulur. Kasabada dahi fazla para kazanabilen yarı kentli, köy insanının dikkatini çeker. Değişime direnmek boşunadır: *“Bu yıl beşe sattığı arsaya, eve; gelen yıl on beş, olmadı yirmi beş istemeye durdu. Yahu akıl alacak gibi değil. Bu şehirden gelen*

adamların ne çok parası var. Bu parayı nasıl kazanmışlar? Nasıl kolay harcıyorlar... Zamanla tezgâhlar çöktü, fabrika malı her yanı sardı. Dokumacılar birer birer işi bıraktılar; kimi gurbete çıktı, kimi zeytine, bağa ağırlık verdi, kasabanın parıltısı söndü, evler, konaklar viraneye döndü.” (Kutlu 2007: 16). Hızlı değişim, hızlı çöküş demektir. Kazanma biçimleri emek, sabırken yeni öğretiler aslında bunlara hiç de gerek kalmadığını köylülerin kulağına fısıldamaktadır.

Mustafa Kutlu'nun henüz büyük şehirlere taşınmadığı, gitmediği zamanlarda bile göçe dair temalara kullandığını görüyoruz. Bu içsel bir gurbettir aslında. İlk öykülerinden olan *Bir Mektup*'ta paranın geleneksel şehir hayatına girmesiyle şehrin bitişi anlatılır. Hikâye Erzincan'da yazılmıştır. Kutlu'nun İstanbul döneminin henüz başlamadığı yıllardır. Dolayısıyla burada anlatılan şehrin özelde Erzincan genelde biyografisinde o yıllarda önemli yer tutan bölge şehirleri olduğu söylenebilir. Kutlu'nun hikâyesinde şehri tanımlayışına baktığımızda sonraki yıllarda kaleme aldıklarıyla benzerlikler gösterdiğini görürüz. Esas itibarıyla o yıllarda Anadolu'nun söz konusu şehirlerinde sosyolojik olarak kasabadan farklı bir hayat tarzı da sürdürülmemektedir. Bu bakımdan Kutlu her ne kadar şehrin bitişi anlatsa da bu, esas itibarıyla Anadolu'yu şehirden kasabasına, köyüne değin sürdürülen geleneksel hayatın bitişinin anlatmaktadır: “*Ne oldu bu şehre birdenbire? Yerden biter gibi vahşi binalarla doldu.*” (Kutlu 1970: 75). Köyden kente göçle kişi, topraktan koparılmış olmanın derin sancılarını yaşar ve kalabalığa rağmen yalnızlaşır. Eski değerlerin hemen hepsine baskın gelen madde ve onun kâğıt temsilcisi sahte bir hürriyetle insanları betona hapsetmektedir. Kent insanı öncelikle özgürlüğünü kaybetmektedir. Köylerin yavaş yavaş yok olmaları, eriyip bitmeleri özgürlüğün de bitiştir. Canlı, hareketli yerler tenhalaşır; sadece birkaç ihtiyarın barındığı yerlere dönüşür. *Beyhude Ömrüm* Kutlu külliyyatında baskın temanın göç olduğu en belirgin eseridir. Neredeyse öyküyü tamamen kuşatmıştır. Öyküde Çavuş'un oğlu olarak geçen kahraman, köyü için ne kadar didinse de köyünü yok olmaktan kurtaramaz. En sonunda köyde sadece birkaç ihtiyar kalır, yollar yapılırsa ama yolu kullanacak kimse kalmamıştır. Hatta köye gelen yolun köyü bitirdiği bile düşünülmektedir. Köye gelen yol, göç için açılmıştır. Aynı kurgu *Kapıları Açmak*'ta da bizi karşılar. Modernleşen köyler de yazarın gözünde birer “*ölü şehir*”dir.

Kutlu anlatımlarında tepkisizliğe karşıdır. Göçün en kolay reddediş (Tosun: 2004: 47) olduğu kanısını taşır. Çoğu zaman topraklarını ve toprağın taşıdığı değerleri kolayca terk eden öykü kahramanlarına tepki gösterir. Maddi endişenin bir ihtiyaçtan bir hırsla, tamaha dönüşmesine ve bu değişimle birlikte insanın değersizleşmesine karşıdır. *Kapıları Açmak*'ın *Zehra*'sı -zorla kaçırıl-

dığı- şehirdeyken mutsuzdur, bütün değerlerini yitirmiştir. Kasabasına dönmesiyle ulaşır tekrar kendisine, canlanmayı başarır. Toprak bir değer hatırlatması, sanal bir antropolojik değerdir. Kente gelen, düşen köylülere kızmaz anlatıcı. Onlara genelde acır ve göçün mecburiyetten olduğunu hissettirir. Kentte küçümsenen, kentli ya da köylü olamayan, aradalığın bütün çıkmazlarını yaşayan kahramanlarına üzüdür. *Rüzgârlı Pazar* öyküsünde şehre gelmiş yokluk çeken insanlar vardır: “*Köyünü terk edip buraya taşınanlar şehre geldim diyecek öyle mi? Yok canım, millet enayi mi? Elbette nereye konduğunu biliyor, kim gönül rızası ile yerini yurdunu terk eder? İşte mecburiyetten...*” (Kutlu 2004: 35). Gelişen sanayi, şehrin iş ve sosyal imkânları, teknolojik yeniliklerin itmesiyle soluğu kentte alan insan; maddi pek çok imkân yakalamıştır belki ancak topraktan kopuşun derin sancılarını yaşamaktan kurtulamamıştır. Bu durum da taşraya doğru olan “*tersine göç*”ü meydana getirmiştir. Şehrin hızına ayak uydurup durmaksızın çalışan insanlar maddi doyum sonrası derin bir boşluktur. O zaman şehrin kiri, zehri bütün evrenini kuşattığı için anlamsızlığın, aradalığın en ıstıraplı hâllerini yaşamaya başlarlar.

Kentten köye göçün nedenlerini; işsizlik, kültür çatışmaları, yabancılaşma, hırsızlıklar, gecekondulaşma, sağlıklı yaşama arzusu, yoğun nüfus, çarpık kentleşme...vb. şeklinde sıralayabiliriz. Bazen kent, fazlalıklarını ayırıştırma zorunda kalır ve tersine göç dediğimiz bir olgu karşılar bizi. Bazı öykülerde bu durum farklı boyutlarıyla işlenmiştir. Köyden kente gidişin kendince haklı sebepleri bu defa şehirden köye göçü sağlam sebeplere dayandırmıştır. Nihayetinde insanlar gelirler, giderler. Temelde tutunamayanların eylemidir. *Zafer Yahut Hiç* bu izleksel yapıda önemli bir değerdir. Öykü kahramanı *Osman, Bulut*’u taşraya yerleşmesi için iknaya çalışırken taşrada huzur bulduğunu dile getirir. “*Bırak amayı, yapalım gitsin. Bak bana. Eski bunalımlı, aksi adam var mı? Yok. Ben burda mutlu oldum. Kendime geldim. Sen de gelirsin.*” (Kutlu 2010: 109). Öyküde kahramanlar yaşadıkları kötü anılardan sonra taşraya gelirler ve kaderleri birleşir. *Bulut Tepeköy*’e geldikten sonra tekrar eski neşesini bulur. *Oya* kocasından ayrıldıktan sonra kızıyla birlikte gelir Tepeköy’e. *Ferit* ise burada doktorluk yapmaya karar verir. Bu kahramanların hepsi de kasabaya gelmiş olmaktan mutludur. Ferit bunu dayısına şöyle açıklar: “*İnanmayacaksın belki Tepeköy bana çok iyi geldi. Onca yıldır beton binolar arasında, pis havada gürültü ve trafikle boğuşarak pas tutan vücudum, kuruyan ruhum burada yeniden can buldu.*” (Kutlu 2010: 141.) Aile bireylerinin ortak mekâna dair algılarının farklı olması da önemli bir etkidir. Memuriyet kaynaklı doktorun, öğretmenin, polis... görev yerlerinin küçük bir taşraya doğru olması her şeyin ötesinde bir aile tartışmasıdır. *Mavi Kuş*’ta genç karı-koca da mecbur kalmışlardır Şirinyurt’a gitmişleridir. Ancak eşi ba-

yan bu durumdan mutsuzdur, kocasından vazgeçebilecek kadar istememektedir taşrayı: “Beni gerçekten sevmiş olsaydın, bu Allah’ın dağına getirmezdin. Şuraya bak toz toprak, tezek kokusu... Hıh... Şirinyurt’muş!..” (Kutlu, 2002: 40). Chef’in Arzu’sunun da kocası Hüseyin Hüsnü’den ayrılmış olması ve oğlu ile de aralarında soğukluk olması şehri yaşanmaz görmesine ve taşraya kaçmasına neden olmuştur. Bütün boyutlarıyla bakıldığında Kutlu’nun göç kavramına yaklaşımı “Nurettin Topçu’nun ticaret, siyaset, tabiat, Anadolu romantizmi, köy gerçekliği, modernizmi reddiye gibi felsefi-iktisadi-ahlaki görüşlerini sanat alanında temsil” (Tosun 2004: 23) edildiğinin tipik göstergesidir. Topçu’dan mülhem muhafazakâr bir Anadoluculuk dini hasiyetlerle birleşince ortaya Kutlu öyküsünün temel dayanakları çıkmaktadır.

Sonuç

Türk toplumunun önemli kırılmalarından birisi ya da en önemlisi yeni cumhuriyetin bir kazanım ve modernleşme olarak idealize ettiği kentleşme olgusudur. Yıkılmış, bitmiş bir medeniyet çoğu toplumun yüzyıllar içinde kurduğu sosyal kentleşme olgusunu kısa zamanda ve yanlış bir yorumla gerçekleştirmeye zorunluluğunda bırakılmıştır. Edebiyatın bu toplumsal sorundan beri durması elbette düşünülemez. Doğrudan sosyal bir yapı olmasa da sosyal yapının en sağlam izdüşümüdür; bütün kurmaca değerlerine rağmen. Mustafa Kutlu kendisi, öyküsü de bu sancılı geçişin her ayrıntısına tanıklık etmiştir. Bireysel öyküden ısrarla kaçınan yazar yenilik, modernleşme kavramları çerçevesinde bir yanlış anlaşılma ve yorumlamaya dikkatleri çeker. Köyden/doğadan kopuşu bir göç mecburiyetine sığdırmaz. Kentin değersizleştiren, sıradanlaştıran kapital yapısını reddeder. Daha ilk öykülerinde “Aslımızı yitirmişsek iyidir. İyidir ya mümkün mü?” (Kutlu 1970: 24) bir insanın bireysel sancısı öyküsünün de arka plandaki beslenme niyetidir. Şehirlilik ve köylülüğün bizim toplumumuzda hâlâ tanımlanamayan, anlaşılamayan yanlarına kendince öneriler getirir. Bir neticeden çok bir rahatlama terapisi gibi duran bu izlek, mekânsal olduğu kadar anlatım değeri olarak hep bir yol çelişkisi yaşamaktadır. Yolda kalmak, yol üzere olmak derin bir heyecan ve anlam körlüğüdür. İnsan bütün hazırlığına rağmen yoldadır.

KAYNAKÇA

- Aydın, Fahrettin; “*Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tersine Göç*”, TÜBAR, S.39, s.11-28,2016.
- Coşkun, Sezai; “*Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Temel İzlek Olarak Köy-Kent Meselesi*”, Turkish Studies, Bahar, s.365-377, 2010.
- Güreşçi, Ertuğrul; “*Köyden Kente Göçün Köydeki ve Kentteki Yansımaları: Akpınar Köyü Üzerine Bir Değerlendirme*”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, c. 2, S. 2, s. 48-57, 2010.
- Kıray, Mübeccel; *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1998.
- Kutlu, Mustafa; “*Eko-Köyler*”, Yeni Şafak Gazetesi, s.7,26 Haziran 2013
- _____ ; *Ortadaki Adam*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1970.
- _____ ; *Beyhude Ömrüm*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.
- _____ ; *Mavi Kuş*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2002.
- _____ ; *Tufandan Önce*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.
- _____ ; *Rüzgârlı Pazar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.
- _____ ; *Chef*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.
- _____ ; *Kapıları Açmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- _____ ; *Zafer Yahut Hiç*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.
- Tosun, Necip; *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.